

АКТУАЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ СТАТИСТИЧНИХ МЕТОДІВ У ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розглянуто питання прийняття адекватних управлінських рішень на основі суттєвої інформації, що потребує зміни сучасної парадигми мислення. Подано роль статистичного інструментарію в аналізі фінансово-господарської діяльності. Запропоновано розрахунок фінансового результату від операційної діяльності.

The acceptance of proper administrative decisions basis on the essential information that demands change of a present way of thinking are considered. It is opened a role of statistical toolkit in the analysis of economic activities. Calculation of financial result from operational activity is offered.

Підприємницька діяльність характеризується значною кількістю параметрів, що утворюють вектори. Особливе значення для фінансово-господарської діяльності українських підприємств має вивчення взаємозв'язків між векторами матриці даних, що ґрунтуються на обмеженій кількості спостережень. Нажаль буденність сучасних компаній в Україні є складною, непередбачуваною і важкопрогнозованою. В принципі, нічого надзвичайного та непередбачуваного. Характеристика непередбачуваності та не прогнозованості завжди є актуальною, незалежно від того наскільки складним є економічне становище в країні, але варто зазначити, що мінливим є міра і глибина даної ознаки. Перед українськими підприємствами вже тривалий час стоїть питання існування такої статистичної оцінки управлінських рішень, яка б відображала дійсний стан з урахуванням сучасних ринкових вимог. Ухвалення управлінських рішень, які приймалися б на основі статистичних даних, були б дієвими і приносили б очікуваних результат.

Теоретичне обґрунтування використання статистичних методів у фінансово-господарській діяльності розглядається у роботах Абдикеев Н.М. "Реінжиніринг бізнес-процесів" [1], Калініна В.Н., Соловйова В.І. "Вступ у багатовимірний статистичний аналіз" [2], Дронова С.В. "Багатовимірний статистичний аналіз" [3], Лагутіна М.Б. "Наочна математична статистика" [4], а практичний аспект розкривається Уільямом Детмер у роботі "Теорія обмежень Голдрата: Системний підхід до безперервного удосконалення" [5], Рей Гаррісоном, Еріком Норіном, Питером Брюером – "Управлінський облік" [6], Шрагенхаймом – "Управлінські дилеми: Теорія обмежень у дії" [7].

Управлінський облік – потужний, але не завжди дієвий інструмент продукування управлінських рішень, які спрямовані на досягнення попередньо визначених операційних і тактичних цілей. Наведе визначення не приносить нічого нового, а лише констатує сучасну буденність. Актуальність даного твердження визначається не тим, що воно доносить до нас, а протилежним. Питання лише у тому, на скільки адекватним та відповідним до сучасних вимог є управлінський облік у нашій країні. На скільки сьогоденний ступінь розвитку управлінського обліку в Україні відповідає сучасним тенденціям західних високорозвинених держав.

З точки зору процесної теорії управління підприємство можна розглядати як сукупність процесів, що мають свої входи та виходи. Залежно від рівня деталізації, підприємство можна розглядати як процес. Згідно ISO 9000:2000, процес – це стійка, цілеспрямована сукупність взаємопов'язаних видів діяльності, яка згідно певної технології перетворює входи у виходи, що становлять цінність для споживача. На кожному підприємстві можна виділити систему процесів (процесну мережу), тобто сукупність взаємопов'язаних процесів, що включають в себе усі види діяльності, які здійснюються на підприємстві. Варто зазначити, що на практиці реальність (дієвість) процесів на підприємстві досягається шляхом прив'язки системи процесів (процесної мережі)

до функціональних підрозділів підприємства. Рівень результативності та ступінь ефективності процесної мережі підприємства може визначатися ринком, шляхом оцінки результативного виходу споживачем [1].

Для ефективного управління фінансово-господарською діяльністю та досягнення поставлених завдань і намчених цілей керівництво підприємства може широко використовувати методичний інструментарій теорії статистики. Проблематика широкого застосування статистичного забезпечення і методичної різноманітності на практиці полягає у адекватності даних, що потребують обробки. Суттєвими є дані, неправильна інтерпретація яких може призвести до викривлень у кінцевій інформації, що подається її користувачам. Таким чином, до обробки статистичними методами мають братися лише суттєві дані, що дозволить відобразити сучасну дійсність та зробити адекватний прогноз недалекого майбутнього.

Одна з проблем українських підприємств полягає у застарілому світогляді, у минулій парадигмі управління. Мається на увазі, що досі, більшість керівників і фінансових менеджерів підприємств та організацій провадять свою господарську діяльність та роблять розрахунок прогнозних показників на основі визначення собівартості одиниці продукту, і ні як не хочуть від неї відмовлятися. В той час, як розвинені країни давно вже перейшли на управлінський облік за змінними витратами, вільно оперують поняттями маржинальний дохід, і сьогодні вже модифікують даний підхід, удосконалюють його. Автор не має на увазі те, що в нашій країні невідомий даний підхід. Питання у тому, на скільки широко він застосовується у нашій економіці в цілому. Відповідь очевидна, що навіть маючи приклад дієвості японського дива, японської методики захоплення найпотужнішого споживчого ринку світу (США), в нашій країні намагаються сліпо копіювати стандарти якості управління підприємством, але зовсім не змінюючи при цьому засади на яких здійснюється дане управління. У поданому світли події статистичні методи та методики, які дозволяють оцінювати та прогнозувати показники фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання, набувають нового змісту, значимості, суттєвості.

В ракурсі дослідження фінансово-господарського стану підприємства особливої актуальності набуває багатовимірний статистичний аналіз. Розділ математичної статистики, що вивчає методи збору та обробки багатовимірних статистичних даних, їх систематизації і впорядкування з метою вияву характеру і структури взаємозв'язків між компонентами багатовимірної ознаки, що досліджується, а також отримання практичних висновків називається багатовимірним статистичним аналізом [3].

Безумовно, нового змісту набуває поняття статистичної сукупності, як множини елементів, що об'єднуються спільними умовами та причинами, оскільки самі елементи зазнають суттєвої зміни, виходячи із критерію значимості. З'являються інші показники варіації, інші середні, інші моди й медіани тощо. Серйозною пробле-

мою для статистичного дослідження є порушення у динамічних рядах. Це пов'язано з неоднаковими інтервалами часу, а також із неоднорідними показниками, які потрапили до загальної сукупності даних, що часто зустрічається на практиці. Іноді виникають перерви в динамічному ряду у зв'язку з браком інформації.

Говорячи про підприємство, ми можемо виділити безмежну кількість фінансово-господарських показників, які будуть характеризувати його діяльність. Але автор даної статті не має на меті класифікувати усю сукупність фінансово-господарських показників, тому назвемо декілька з тих, що нас цікавлять і допоможуть реалізувати

$$\text{Обсяг реалізації} - \text{Собівартість реалізації} - \text{Адміністративні витрати} - \text{Витрати на збут} - \text{Інші операційні витрати} = \text{ФРвОД}$$

Рис.1. Алгоритм №1

Але, безумовно, усім добре відомо, що така схема не показує справжній результат від операційної діяльності, тому що обсяг реалізації ще не означає еквівалентний прихід грошової маси від продажу товарів на підприємство.

З точки зору бухгалтера, даний алгоритм справедливий, а з точки зору управлінця – достатньо неоднозначний, тому що не показує дійсний результат господарської діяльності за період. Адже процес реалізації,

$$\text{Вхідний грошовий потік} - \text{Собівартість реалізації} - \text{Адміністративні витрати} - \text{Витрати на збут} - \text{Інші операційні витрати} = \text{ФРвОД}$$

Рис.2. Алгоритм №2

На нашу думку такий підхід є більш логічним і виправданим з практичної точки зору, тому що він показує реальну грошову масу, якою може оперувати підприємство. Варто зазначити, що автор даної статті усвідомлює той факт, що виходячи з минулої парадигми управління, запропонований алгоритм є шокуючим, оскільки джерела формування вхідного грошового потоку і собівартості реалізації різні.

Питання у тому, що трохи змінюючи предмет дослідження, шляхом еволюції свідомості з питань управління підприємством, відкриваються нові шляхи та можливості для кореляційного, регресійного та дисперсійного аналізу. Для адекватного виявлення тенденцій, взаємозв'язків та закономірностей тих фінансово-господарських показників, що мають під собою сенс.

З точки зору нової парадигми управління підприємством, перед статистикою постає нове завдання, нове призначення, яке полягає не лише в інструментарії для прогнозування та планування, а й в удосконаленні процесу прийняття управлінських рішень. Ситуація складатиметься таким чином, що розробляючи алгоритм та методику прийняття управлінських рішень на підприємстві, заздалегідь не можна бути впевненим на скільки повно та якісно отримані результати відповідатимуть визначеним інформаційним потребам. Зразу ж стає актуальним статистичне поняття динамічних рядів, як порівняння кількох показників. Саме такий підхід дозволить визначити на скільки повно були досягнуті поставлені цілі. У теорії статистики розрізняють інтервальні та моментні динамічні ряди, їх аналіз дає змогу визначити: напрям зміни показників (зростання, зменшення, сталий або нестабільний характер, розхитаність), наявність тенденцій у зміні показників, середній рівень показників і варіації.

намічені цілі. Багато хто погодиться з тим, що вхідний грошовий потік, обсяг реалізованої продукції, собівартість реалізованої продукції, чистий прибуток є важливими показниками фінансово-господарської діяльності, з точки зору управління підприємством. Усі управлінські рішення, які приймаються мають бути націлені на результат, який заздалегідь визначено, він має грошове вираження і якого прагне досягти підприємство [6].

Згідно бухгалтерського обліку, алгоритм розрахунку фінансового результату від операційної діяльності (ФРвОД) наступний:

це ще не фінальна стадія операційного циклу, оскільки практичні потреби господарювання вносять свої корективи. Ще Карл Маркс у першому томі "Капіталу" визначив, що кругообіг капіталу починається з грошей, і грошима закінчується. Тому на нашу думку, не можна вважати операційний цикл завершеним, якщо гроші за реалізований товар не надійшли на підприємство [5, 6]. Таким чином з точки зору управлінця більш логічним алгоритмом визначення ФРвОД буде наступний:

Для формування і прийняття операційних і тактичних управлінських рішень, ФРвОД розрахований за алгоритмом №2 більш адекватний і показовий. Таким чином, сформувавши фінансові показники підприємства за певний проміжок часу за алгоритмом №2 і проаналізувавши їх ми отримуємо адекватні висновки стосовно ведення нашої фінансово-господарської діяльності. Варто додати, що даний підхід потребує розрахунку контрольного показника ROI, але це вже предмет іншої роботи.

Таким чином, завдання статистики постає у визначенні адекватності розробленої методики поставленим цілям, на етапі апробації чи початкового впровадження, шляхом оцінки розрахованих показників на відповідність. Статистичні дані мають допомагати менеджерам вищій ланки управління у будь-який час отримувати необхідну інформацію та подавати/показувати реальну картину справ в наслідок прийнятих тих або інших управлінських рішень.

1. Абдикеев Н.М. Реинжиниринг бизнес-процессов: [учебник] / Н.М. Абдикеев, Т.П. Данько, С.В. Ильдеменов, А.Д. Киселев. – 2-е изд., испр. – М.: Эксмо, 2007. – 592 с. 2. Введение в многомерный статистический анализ: [учебное пособие] / Калинина В. Н., Соловьев В. И. – М.: ГУУ, 2003. – 66с. 3. Дронов С.В. Многомерный статистический анализ: [учебное пособие] / С.В. Дронов. – Барнаул.: Изд. Алт. гос. ун-та, 2003. – 213 с. 4. Лагутин М.Б. Наглядная математическая статистика: [учебное пособие] / М.Б. Лагутин. – М.: Бином. Лаборатория знаний, 2007. – 472 с. 5. Детмер У. Теория ограничений Голдратта: Системный подход к непрерывному совершенствованию / Уильям Детмер; Пер. с англ. – 2-е изд. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2008. – 444 с. 6. Управленческий учет / Гаррисон Рей, Норин Эрик, Брюер Питер Пер. с англ. О.В. Чумаченко. 11-е изд. – К.: Companion Group, 2007. – 1024 с. 7. Шрагенхайм Э. Управленческие дилеммы: Теория ограничений в действии / Эли Шрагенхайм; Пер. с англ. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2007. – 288 с.